

КРИТИКА І БІБЛІОГРАФІЯ

МІЖНАРОДНІ БІРЖОВІ РИНКИ У ХХІ СТОЛІТТІ

Рецензія на третє видання підручника "Біржова справа" за науковою редакцією д.е.н., професора О. М. Сохацької

Глобалізаційні процеси, що охопили світове господарство, не обійшли увагою і міжнародні біржові ринки. Крім того, вони суттєво вплинули на взаємозалежність та взаємопроникність біржових ринків у різних куточках світу. З одного боку, це значно спрощує укладання транскордонних угод, з іншого – призводить до швидкого поширення економічних дисбалансів з країни в країну, що підтвердили останні економічні кризи.

Враховуючи те, що біржі давно стали центрами економічної активності у світовому господарстві, вони здійснюють вплив на кон'юнктуру світових ринків, формування і динаміку цін на основні групи товарів та цінних паперів. Біржова торгівля активно розвивається, зростає і набуває нових форм, зазнає трансформації. Так, зокрема, масштабні процеси злиттів і поглинань серед провідних бірж світу призвели до утворення трансконтинентальних і глобальних бірж, які вже не є універсальними та не акцентують увагу на певних продуктах, а пропонують торговцям з усіх куточків світу широкий спектр усіх біржових товарів – від нафти і золота до деривативів на погоду. Виникає потреба у біржових угодах нового типу, таких, наприклад, як енергетичні контракти, свопи на календарні та міжринкові спреди різних активів тощо.

Інформаційна революція, що охопила усі аспекти життя людини, суттєво прискорила, спростила та розширила доступ до біржових ринків для будь-яких учасників. Варто звернути увагу на миттєвість пошуку контрагентів та укладання біржових контрактів незалежно від місцезнаходження сторін. Феноменом ХХІ століття стало формування повністю електронних бірж із віртуальним торговельним середовищем.

Безперечно, усе зазначене актуалізує необхідність підготовки висококваліфікованих фахівців економічного спрямування, спроможних розробляти, впроваджувати та використовувати сучасні інструменти біржової торгівлі на українському та світовому біржових ринках, а також враховувати тенденції названих ринків для прийняття управлінських рішень для вирішення економічних завдань. Водночас виникає потреба у створенні сприятливих інституційних передумов розвитку бірж в Україні та їхньої інтеграції до міжнародних біржових ринків.

Цим актуальним потребам повною мірою відповідає рецензоване третє видання підручника "Біржова справа" за науковою редакцією д. е. н., професора О. М. Сохацької, присвячене дослідженню усіх аспектів біржової торгівлі в Україні та світі.

Запропонована авторами праця призначена для широкого кола осіб, які вивчають економіку або вже є підприємцями, оскільки без засвоєння основ біржової справи в умовах глобалізації неможливо ефективно здійснювати управління комерційною діяльністю та фінансами.

Слід зауважити, що серед вітчизняних науково-методичних праць, присвячених проблематиці розвитку біржової торгівлі, рецензований підручник є першим

підручником, у якому висвітлені не лише теоретичні, а й прикладні аспекти біржових операцій, а також розкриті найновіші тенденції на міжнародних біржових ринках.

Творчо використавши передовий зарубіжний досвід і власні напрацювання в конкретних питаннях біржової справи, автори успішно поєднали науковий підхід, логічно витриману структуру, з практично обґрунтованими рекомендаціями щодо прийняття рішень під час здійснення біржових операцій та укладання біржових угод.

Запропонувавши своє визначення біржі, автори обґрунтували і пояснили основні її характеристики та функції як організованого ринку, а також узагальнили теоретичні підходи до її дослідження в історичному зрізі. У праці також запропоновано розгорнуту класифікацію бірж на світовому ринку.

У підручнику всебічно і глибоко висвітлені питання організації та функціонування біржової торгівлі, передусім особливості ціноутворення на біржовому ринку, структура бірж, порядок укладання та виконання угод, система клірингу та розрахунків за біржовими угодами тощо.

Підручник логічно та лаконічно побудований у 3-х частинах і 20 взаємопов'язаних розділах, матеріал яких загалом розкриває окреслену мету та завдання науково-методичної праці. Можна стверджувати про нові результати дослідження проблематики біржової торгівлі, серед яких увагу привертають такі:

- авторами теоретично обґрунтовано поняття “біржа” та “біржова торгівля”, пояснено економічну природу бірж та їх основні функції в економічній системі;
- здійснено систематизацію наукових поглядів на природу біржі як організованого ринку, її еволюції у світовому масштабі, а також класифікацію існуючих бірж;
- окреслено сучасні тенденції на міжнародних біржових ринках, що вказують на трансформацію біржової торгівлі;
- систематизовано концепції та методи ціноутворення на біржових ринках;
- обґрунтовано перспективи на напрямки становлення і розвитку ф'ючерсних ринків в Україні.

Важливими для майбутніх біржовиків з практичної точки зору є наведені у підручнику рекомендації щодо відкриття та закриття ф'ючерсних позицій, щодо використання опціонів, поради щодо спекулятивних та хеджевих операцій, щодо вибору біржових посередників та інших інвестиційних рішень у сфері біржових торгів.

Загалом автори підійшли до вирішення поставлених проблем на основі системного підходу, охопивши усі аспекти та складові міжнародної біржової торгівлі, показавши взаємозв'язок між ними.

Структура підручника повною мірою відображає результати досліджень авторським колективом проблем біржової торгівлі в Україні та світі. Вказане є відображенням вдалого поєднання теоретико-методологічних та практичних аспектів у різних розділах підручника, які слугують підґрунтям для вирішення прикладних завдань у різних сферах біржової торгівлі.

Перша частина підручника присвячена узагальненню теоретичних засад біржової справи. У ній ґрунтовно розкрита сутність біржі як організованого ринку, її економічна природа, виявлені та окреслені основні функції та характерні особливості біржової торгівлі. З практичної точки зору заслуговує на увагу наведений у підручнику детальний перелік основних товарних бірж світу, згрупованих за регіональним та продуктовим принципом. Розкриті питання еволюції біржової торгівлі, специфіка біржового товару, особливості формування цін на ф'ючерсних ринках. Важливим для біржовиків-практиків вважаємо ґрунтовне пояснення особливостей застосування фундаментального і

технічного аналізу для прийняття інвестиційних рішень на міжнародних біржових ринках.

У другій частині розкриті організаційні аспекти біржової торгівлі, зокрема широко представлено основних учасників біржових операцій, проаналізовано організацію брокерської діяльності, визначено особливості та процедуру біржового клірингу та розрахунків за ф'ючерсними та опціонними операціями, а також електронного трейдингу. Звернемо увагу на ґрунтовне пояснення основних підходів до державного регулювання біржових ринків у різних країнах світу, у тому числі в Україні.

У третій частині підручника детально досліджуються основи ф'ючерсної та опціонної торгівлі. Заслугує на увагу обґрунтованість і повнота розкриття матеріалу з таких питань, як торгівля опціонами, фінансові ф'ючерси, біржова спекуляція та хеджування на ф'ючерсних ринках. Не лише навчально-методичну, а й наукову цінність має розділ, присвячений перспективам становлення ф'ючерсних ринків в Україні.

Вагомою перевагою підручника є наявність у кожному розділі цікавих прикладів з практики біржової торгівлі в різних куточках світу, а також задач і тестів, які допоможуть студентам краще засвоїти пройдений матеріал.

Підручник вдало доповнений словником термінів, що використовуються у біржовій практиці, термінологічним покажчиком, який полегшує пошук необхідного матеріалу, переліком умовних скорочень, загальноприйнятих на міжнародних біржових ринках, а також списком найновішої рекомендованої літератури з проблем біржової справи.

Водночас, окремі положення підручника є дискусійними. Йдеться, наприклад, про те, що окреслені у підручнику сучасні тенденції на міжнародних біржових ринках з часом зміняться, у зв'язку з чим окремі підрозділи підручника можуть втратити актуальність. Те саме стосується і описаних сучасних підходів до організації біржової торгівлі, а також стану ф'ючерсних ринків в Україні і світі.

Вказані дискусійні положення не знижують загальну науково-методичну і практичну цінність підручника як вагомого наукового доробку з широким спектром нових та актуальних положень біржової справи.

Загалом праця відзначається логічною структурою, чіткістю визначень та формулювань, значною кількістю досліджуваних бірж, ґрунтовністю наведених фактів і повнотою висновків, а отже, заслуговує на увагу як із позицій економічної науки, так і господарської практики, оскільки має незаперечну теоретичну та практичну цінність.

Підручник буде цікавим та корисним не лише для студентів вищих навчальних закладів економічного спрямування та науково-педагогічних працівників, а й для біржовиків-практиків, менеджерів, підприємців, державних службовців, аспірантів та усіх, кого цікавлять біржові ринки.

Доктор економічних наук, професор, керівник
відділення макроекономіки і регіональної політики
Інституту економіки промисловості (м. Київ)

В. І. Ляшенко